

ОСНОВНІ КОНЦЕПЦІЇ, ПРОБЛЕМИ ТА ЗАВДАННЯ ТУРИСТИЧНОГО КРАЇНОЗНАВСТВА

УДК 910.1

О. О. Любіцева – доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри країнознавства та туризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Туристичне країнознавство: підходи до розробки схеми викладу матеріалу

*Роботу виконано на кафедрі
країнознавства та туризму
КНУ ім. Т. Шевченка*

Розглядаються підходи до організації туристично-країнознавчої інформації та стан туристичного країнознавства в Україні. Аналізується методична база туристично-країнознавчих досліджень. Пропонується схема викладу туристично-країнознавчої інформації.

Ключові слова: країнознавство, туристичне країнознавство, методи туристично-країнознавчих досліджень.

Lyubitseva O. O. The Study of Tourism Opportunities in Countries: Scheme Presentation. In the paper the approaches to the presentation of tourist information and state the study of tourism opportunities in Ukraine. Analyzes the methods of studying tourism opportunities in the countries. The proposed scheme presentation of tourist information about the country.

Key words: Regional Studies, the study of tourism opportunities in countries, methods of studying tourism opportunities in the countries.

Актуальність розробки узагальнюючої туристично-країнознавчої схеми викладу матеріалу обумовлена розвитком туристичного країнознавства, його метою та специфічними завданнями [1; 5]. Туристичне країнознавство як складова частина країнознавства «викликано до життя» потребами розвитку туристичної освіти в країні й власне динамічним розвитком туризму. В одному з перших у країні видань із цієї проблематики «Туристичне країнознавство: країни – лідери туризму» (2008 р.) розглядається ґенеза країнознавства, зазначено його географічне походження та поліфункціональність у сучасному глобалізованому інформаційному суспільстві. Країнознавство як науковий напрям постійно диверсифікується, у своїй структурі відображаючи запити сучасного суспільства. Наслідком такої диверсифікації є виокремлення в системі країнознавчих наук туристичного країнознавства. Розглядаючи предметну сутність туристичного країнознавства ми зазначали, що вона полягає в «організації синтетичної країнознавчої інформації відповідно до потреб розвитку рекреаційно-туристичної діяльності» [4, с. 8], наголошуючи, що провідними функціями туристичного країнознавства були й залишаються науково-освітня та просвітницько-інформаційна, що обумовлює його дуалістичний характер:

з одного боку, це освітня дисципліна, призначена для надання інформації про рекреаційно-туристичні можливості країн і регіонів майбутнім фахівцям туристичної сфери, а, з іншого, це ще й просвітницько-довідковий напрям, який організує інформацію про туристичні можливості певних країн і регіонів для потенційних туристів. Тому пропонувалося в якості організуючої концепції спиратися на гуманістичне країнознавство з його культурно-образним підходом, спрямованим на формування «образу місця», його чуттєве сприйняття.

З часу виходу зазначеного вище навчального посібника пройшло достатньо часу, з'явилась інша навчальна та монографічна література, в якій розвивається змістовна сутність, мета, завдання та методичні прийоми туристичного країнознавства, пропонуються схеми викладу туристичної країнознавчої інформації [1; 6; 7; 8], що свідчить про розвиток туристичного країнознавства, його становлення як наукової та освітньої дисципліни.

Намітилися щонайменше два підходи у визначенні сутності туристичного країнознавства: 1) туристичне країнознавство є складником географічного країнознавства «спрямованого на дослідження геопросторових одиниць, виділених на основі природних, політичних чи соціально-економічних критеріїв, які базуються на високій ступені внутрішньої єдності та функціональної взаємозалежності між їх головними компонентами» [8, с. 15]. При цьому В. Кръстев зазначає, що традиційно в ролі об'єкта туристичного країнознавства розглядається країна або район, однак це може бути не тільки «державне чи культурно-політичне формування, а й природні області, що мають загальні риси морфоскульптури, клімату, природного ландшафту» [8, с. 15]. Ця думка повертає нас до витоків країнознавства, географічна сутність якого була згодом спрощена [4]; 2) туристичне країнознавство є міждисциплінарним напрямом, який формується «на стику географічного, економічного, історичного та етнографічного країнознавства, а також туризмознавства і рекреалогії ... шляхом міждисциплінарного синтезу їх теоретико-методологічних і прикладних напрацювань» [1, с. 99; 6, с. 159]. Однак, незалежно від підходів до сутності туристичного країнознавства, більшість авторів єдині у визначенні його мети й основних завдань, які вбачаються «у розробці й опануванні теоретичних основ і практики формування туристичних образів та іміджів країн світу» [1, с. 107; 8, с. 16].

Зрілість науки визначається її методологічною базою, використанням певної сукупності базових методів дослідження. У туристичному країнознавстві пануючими поки що є методи географічних досліджень: порівняльно-географічний, географічного аналізу, класифікації та типології. Сутність порівняльно-географічного методу в розглядуваному контексті полягає у визначенні еквівалентних і тотожних об'єктів дослідження (за сутнісними ознаками), що дає змогу об'єднувати країни у регіони, та виявленні й поясненні їх відмінностей (за вторинними ознаками), що є основою внутрішнього туристичного районування. Продуктивним є використання аналогового підходу, тобто визначення країн/регіонів-аналогів як бази для порівняльного аналізу. Ще У. Ізард [2] пропонував під час використання аналогового методу обирати країни/регіони, які вже пройшли етапи розвитку, які переживає аналітична країна, й мали при цьому подібні передумови, процеси й явища, які визначають розвиток досліджуваної території. Тобто, в туристичному країнознавстві при використанні територій-аналогів, крім вибору «староосвоєної» території, яка добре зарекомендувала себе на ринку туристичних послуг, обов'язково має бути проведений аналіз передумов і процесів розвитку туризму та формування туристичних дестинацій, системи управління туристичною сферою в просторово-часовому аспекті. Саме просторово-часовий аналіз є перевагою застосування географічних методів дослідження. Просторово-часовий підхід має переваги також при проведенні класифікації та типологізації. Класифікація більше ґрунтується на

кількісному аналізу й часто є поділом множини на складові залежно від подібності або відмінності чи, навпаки, поєднання подібних за характером процесів, що протікають, зв'язків та відношень. Типологія є більшою мірою узагальненням за різноякісними (кількісними, якісними) параметрами, ознаками, серед яких обираються найсуттєвіші (наприклад, визначення типу національного туристичного ринку за ознаками характеру суспільних відносин і типом економіки як передумовами розвитку туризму, які визначають рівень життя населення і рівень суспільних свобод і соціальних гарантій, наслідком яких є туристична мобільність населення, виражена в обсягах міжнародних туристичних потоків, їх спрямованості та інших характеристиках туристичного процесу, притаманних тій чи іншій країні) [3].

Відповідно до визначених завдань та обраних методів дослідження, пропонуються дещо відмінні, але водночас досить подібні схеми туристично-країнознавчого дослідження. Перші схеми базувалися на розробленій ще М. М. Баранським і вже «класичній» географічній характеристиці: географічне положення – аналіз природних особливостей – населення і розселення – господарської діяльності (по-галузево й по-районно) – внутрішні відміни, закріплені районуванням. Але останнім часом набула популярності схема, запропонована Б. Яценко, В. Кіптенко [6, с. 160], яка базується на принципі п'яти «А» при формуванні туристичного образу країни в процесі розкриття її туристичного потенціалу: доступність (access), інфраструктура (amenities), атракції (attractions), асортимент (assortment), адресність (address).

Туризм є явищем локальним, «прив'язаним» до певних ресурсів (традиційних природних та історико-культурних пам'яток, явищ чи подій, або новітніх, сформованих під впливом змін туристичного попиту або його прогнозування), та специфічні ознаки території з її ресурсами, умовами, у тому числі умовами формування та функціонування індустрії туризму, що обумовлюють формування специфічного, притаманного тільки цій місцевості туристичного продукту, виступають на перший план. Тому основними питаннями, на які має давати відповідь туристично-країнознавча характеристика мають бути: Що? (можна побачити, відчути). Де? (це знаходиться й як туди потрапити). Як? (можна там відпочити, який рівень комфорту, безпеки й різноманіття послуг отримати та чи задовольнять вони очікування/результат порівняно з витратами часу, грошей і зусиль). У туристичному країнознавстві, яке ставить за мету розкрити туристичний імідж країни й сформуванню туристичний образ дестинації, на першому місці при характеристиці мають бути ресурси та потенційні можливості території для розвитку туризму, стан туристичної інфраструктури й умови розвитку індустрії туризму, внутрішнє різноманіття певної країни. Саме виходячи з наведених міркувань, пропонується така схема викладу матеріалу:

Офіційна назва країни (українською та мовою оригіналу)	
Площа	Населення
Політичний устрій	Столиця

I. Умови розвитку туризму:

1.1. Загальна характеристика умов розвитку туризму: географічне положення; гео економічна ситуація, галузі спеціалізації господарства; розвиток інфраструктури; політична система й геополітична ситуація; прояв глобальних проблем людства: екологічні, демографічні, соціально-культурні тощо.

1.2. Населення та розселення: демографічні, соціальні характеристики населення; характер розселення, процеси урбанізації та агломерування.

II. Ресурси розвитку туризму:

2.1. Природно-рекреаційні ресурси (кліматичні, водні, орографічні, ландшафтні; заповідний фонд)

2.2. Історико-культурні ресурси (етапи історичного розвитку країни, пов'язані з ними культурні процеси і пам'ятки, які свідчать про ці етапи і явища)

2.3. Етнографічні та релігійні ресурси (традиційна культура населення, етнокультурне районування країни; георелігійна ситуація, центри паломництва).

III. Розвиток туризму

3.1. Туристсько-географічне положення країни: як найзручніше дістатися до даної країни, оцінка її транспортної інфраструктури, міжнародних аеропортів та інших транспортних вузлів, особливі умови користування місцевим транспортом для туристів.

3.2. Місце країни на світовому/макрорегіональному туристичному ринку: загальні тенденції розвитку туризму (макроекономічні показники туризму), оцінка туристичних потоків за параметрами (величина, сезонність, розподіл за видами, регіонами), туристичний продукт, який забезпечує позиціонування на видових та регіональних ринках.

3.3. Розвиток індустрії туризму: готельна база, організація харчування, дозвілля, екскурсійного обслуговування. Туристична політика та система управління туризмом.

3.4. Опорний туристичний каркас країни: провідні дестинації (з розподілом за спеціалізацією). Туристичне районування та характеристика районів. Туристичний імідж країни.

3.5. Туристичні зв'язки з Україною. Характер пропонованого в Україні турпродукту по даній країні (види, регіони).

IV. Довідкова інформація або Цікаво знати: для українського туриста – як дістатися найбільш зручно, що взяти з собою, на що звернути увагу, національна валюта та її обмін, сувеніри, чайові, таксі, адреси посольств та консульств тощо.

Висновки. Пропонована схема туристично-країнознавчого дослідження максимально наближена до вже «класичного» викладу географічної інформації, але має адресне спрямування на фахівця у сфері туризму, тому організація такої інформації включає оцінку умов, ресурсів та стану туристичного ринку країни.

Джерела та література

1. Вишнеvsька О. О. Туристичне країнознавство : підручник / О. О. Вишнеvsька, А. Ю. Парфіненко, В. І. Сідоров. - Х. : ХНУ ім. В.Н.Каразіна, 2011. – 594 с.

2. Изард У. Методы регионального анализа : монографія / У. Изард. – М. : Прогресс, 1966. – 660 с.

3. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) : монографія / О. О. Любіцева. – К. :Альтерпрес, 2002. – 436 с.

4. Любіцева О. О. Туристичне країнознавство: функції, зміст, завдання / О. О. Любіцева // Географія та туризм : зб. наук. пр. – К. : Альтерпрес, 2010. – Вип. 6. – С. 86–90.

5. Туристичне країнознавство: країни-лідери туризму : навч. посіб. / заг. ред. проф. О. О. Любіцевої. – К. : Альтерпрес, 2008. – 436 с.

6. Яценко Б. П. Країнознавство: основи теорії : навч. посіб. / Б. П. Яценко, В. К. Бабарицька. – К. : Либідь, 2009. – 312 с.

7. Романов А. А. Зарубежное туристское страноведение : учеб. пособие / А. А. Романов. – М. : Советский спорт, 1999. – 158 с.

8. Кръстев В. Основи на туристическото странознание : монографія / Вилиян Кръстев. – Варна : Наука и икономика, 2012. – 220 с.